

Inleiding

Terugkijken en vooruitkijken.

Aan het begin van het nieuwe jaar kijken we terug op een jaar met afname in economisch groei als gevolg van de nasleep van corona, spanningen in de wereld, hoge energieprijzen, zorgen over de netcongestie en een sterke inflatie. Zeeland volgt daarin de gemiddelde trendlijn in Nederland. Al zijn er ook regionale verschillen.

Het laat zien dat onze economie behoorlijk stevig is, maar ook dat er kwetsbaarheden zijn die samenhangen met de regionale ongelijkheid in Nederland. Dit blijkt ook uit het rapport [Elke Regio Telt](#). Daarin staat dat de verschillen in economie en brede welvaart tussen de regio's en de Randstad erg groot zijn.

In het nieuwe jaar zal de lijn van beperkte groei tot lichte krimp naar verwachting blijven. Dat zal terughoudendheid geven op de investeringen die bedrijven zullen doen. Tegelijkertijd merken we dat bedrijven verder willen ontwikkelen en de transitieopgaven aanpakken. Niet voor niets staat Zeeland positief in de Innovatie Top 100 van de Kamer van Koophandel.

Het versterken van de thema's waar we goed in zijn (door focus en innovatie), het nog beter samenwerken (binnen sectoren, maar ook tussen sectoren) en het bundelen van kracht in de aanpak van knelpunten (bijv. bij netcongestie) is cruciaal. Het geeft perspectief aan bedrijven en bouwt aan het ondernemersvertrouwen, het doen van investeringen en het op peil houden van de economie.

Daar hoort ook blijvende aandacht bij voor de knelpunten. Naast de netcongestie betreft dit ook de toenemende wet- en regelgeving. Een punt waar we als triple helix organisatie het komende jaar de nodige energie in zullen steken.

Belangrijk voor de regio's is ook dat er een vervolg komt op de opdracht voor het Rijk om het regionaal beleid beter aan te pakken.

Ondanks de nodige zorgen, kijk ik positief naar dit nieuwe jaar! We zijn er al vaker bovenop gekomen! Luctor et emergo!

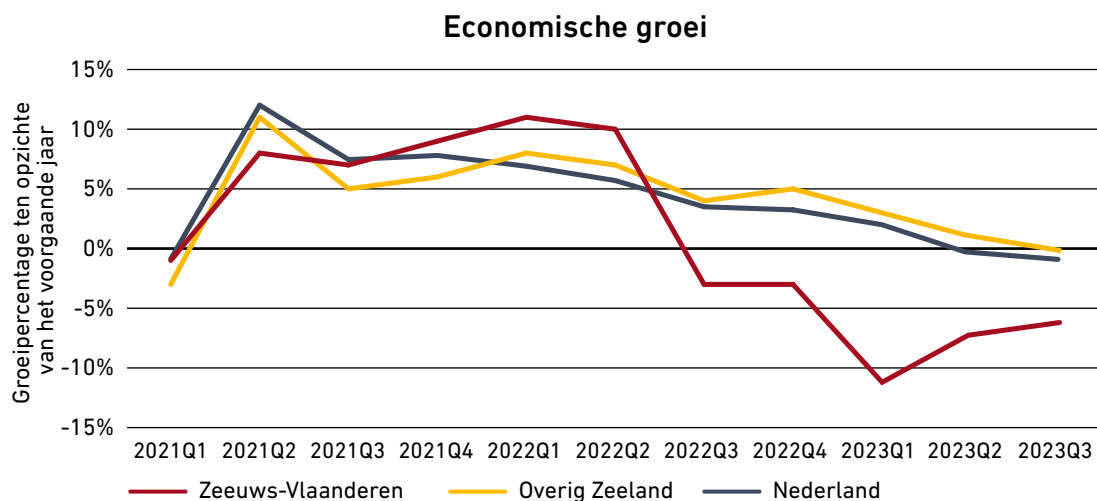

Marinus Schroevers, Voorzitter Economic Board Zeeland,
Algemeen Directeur ZLM Verzekeringen

Economische groei

Ondanks de relatief lage energiekosten blijft de economie in Zeeuws-Vlaanderen krimpen: -6%. De laatste keer dat Zeeuws-Vlaanderen een positieve groei liet zien dateert van het tweede kwartaal van 2022.

Met een groei van 0% blijft 'Overig Zeeland' (Walcheren en Oosterschelderegio) net uit de rode cijfers, maar ook hier neemt de jaarlijkse groei verder af. Overig Zeeland volgt hiermee de lijn van de nationale, economische groei van Nederland.

In een vooruitblik op 2024 verwachten regionaal economen F.S. Sanders en R. Aalders van RaboResearch dat Zeeuws-Vlaanderen dit jaar met een krimp zal afsluiten, terwijl Overig Zeeland mag rekenen op een lichte groei.

Bronnen:

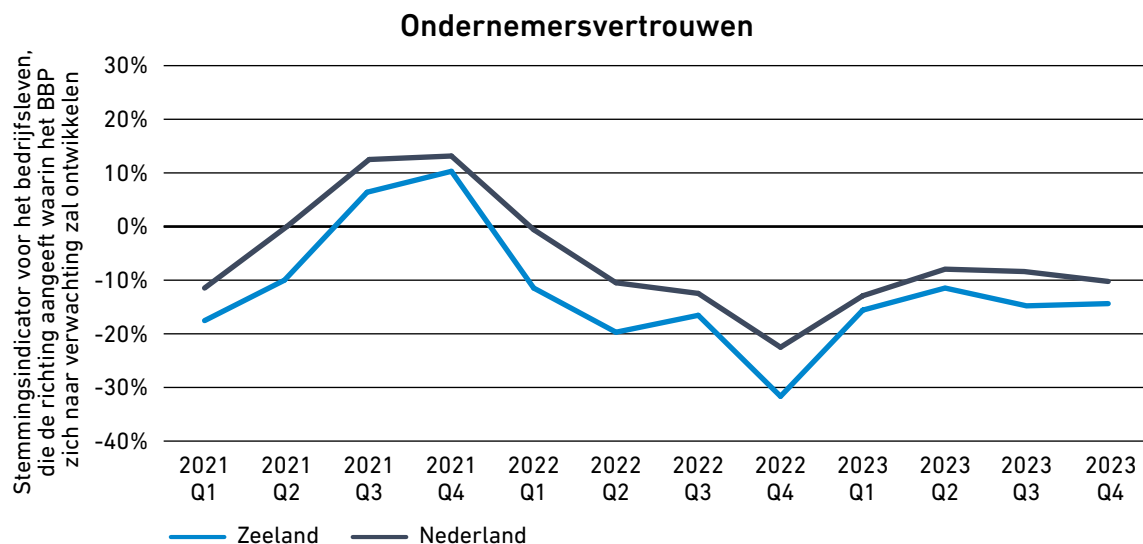
- [Economische Groei Zeeland \(CBS\)](#)
- [Economische Groei Nederland \(CBS\)](#)
- [Regionale ongelijkheid de afgelopen vier jaar groter geworden \(RaboResearch\)](#)

Ondernemersvertrouwen¹

De aanhoudende negatieve groei cijfers weerspiegelen zich in het ondernemersvertrouwen.

Ondanks de matigende energieprijzen blijven de ondernemers negatief gestemd. Met -14% is die negatieve stemming in Zeeland nog scherper dan in Nederland: -10%.

Daar waar het pessimisme in voorgaande jaren vooral werd aangewakkerd door de geopolitieke spanningen en bijhorende pieken in de energieprijzen, blijkt uit recente gesprekken met vooraanstaande Zeeuwse ondernemers dat op dit moment vooral de netcongestie voor onrust zorgt.

Bronnen:

- [Ondernemersvertrouwen](#) (CBS)
- Groot Werkgeversoverleg dd. 31 oktober 2023 in JRCZ in Middelburg

¹ Sinds 27 juli 2023 hanteert het Centraal Bureau voor de Statistiek een andere methode in de berekening van de stemmingsindicator "Ondernemersvertrouwen". Cijfers uit deze editie van het Zeeuws Economisch Bericht zijn daarom niet zomaar te vergelijken met die uit edities 1, 2, 3 en 4.

Innovatie in Zeeland

Ondanks negatieve, economische groeicijfers en een tanend ondernemersvertrouwen viel Zeeland afgelopen jaar positief op in de Innovatie Top 100 van de Kamer van Koophandel.

Vijf Zeeuwse bedrijven prijken in die Top 100, en dat terwijl Zeeland minder dan 2% van het Bruto Binnenlands Product van Nederland voortbrengt.

Naast bedrijven als Seafarm, Murre Technologies en Pure Blue, die rechtstreeks aan zee en water kunnen worden gekoppeld, laten Prince kunststof infra en Omniboost zien dat Zeeland meer te bieden heeft dan water, zee, landbouw, toerisme en chemie.

Aanvullend op de KvK Innovatie Top 100 liet Preworx BV uit Goes zich opmerken met een prominente 13de plaats in de FD-Gazellen-lijst met snelst groeiende Nederlandse bedrijven.

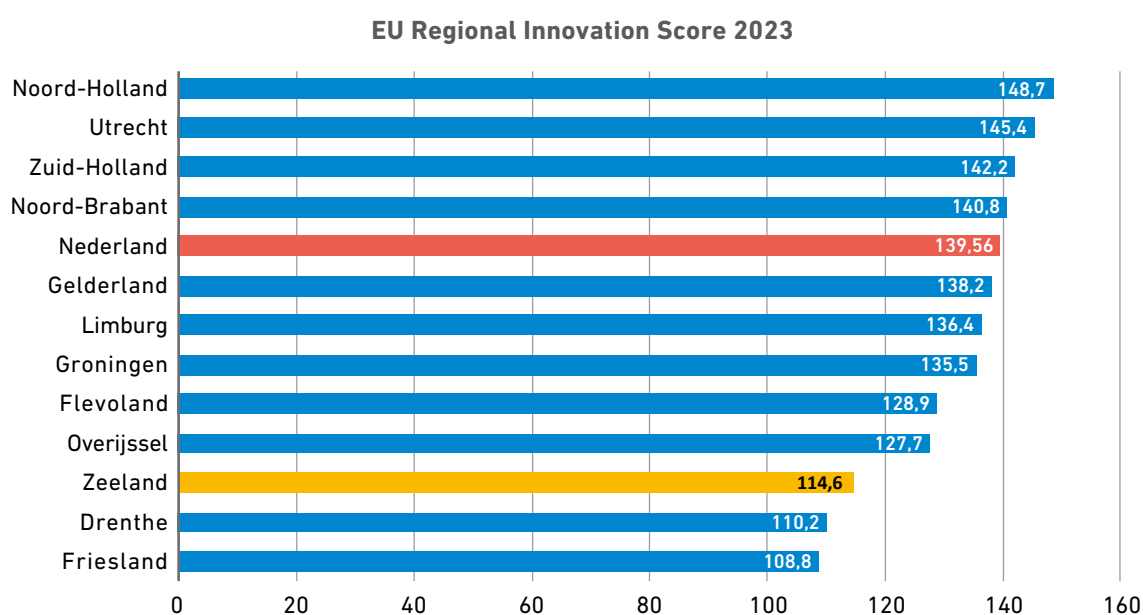
Bronnen:

- CBS: [Bruto Binnenlands Product, regionale kerncijfers](#)
- Financieel Dagblad: [100 snelst groeiende bedrijven van Nederland](#)
- KvK Innovatie Top 100, editie 2023: <https://www.kvkinnovatietop100.nl/site/editie-2023>
- Murre Technologies: <https://www.murre.nl/>
- Omniboost: <https://omniboost.io/>
- Preworx BV: <https://preworx.nl>
- Prince kunststof infra: <https://prince.nl/>
- Pure Blue: <https://pureblue.nl/>
- Seafarm: <https://www.seafarm.nl/>

Regionale ongelijkheid

Niettemin vijftien Zeeuwse bedrijven het voorbije jaar een plaats in de KvK Innovatie Top 100 wisten te veroveren, blijven regionale verschillen op het vlak van innovatiekracht een gegeven.

Uit de EU Regional Innovation Index 2023 blijkt dat alle Nederlandse provincies op innovatievlak boven de EU-benchmark noteren. Deze index laat echter ook zien dat de onderlinge verschillen tussen de Nederlandse provincies significant zijn. Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant zijn de drijvende krachten achter de Nederlandse innovatie. Maar ook al scoort Zeeland in absolute cijfers lager dan deze toppers, een terugblik op de afgelopen zeven jaren laat zien dat Zeeland, met een stijging van ruim 14 punten, van alle provincies de sterkste progressie liet zien.

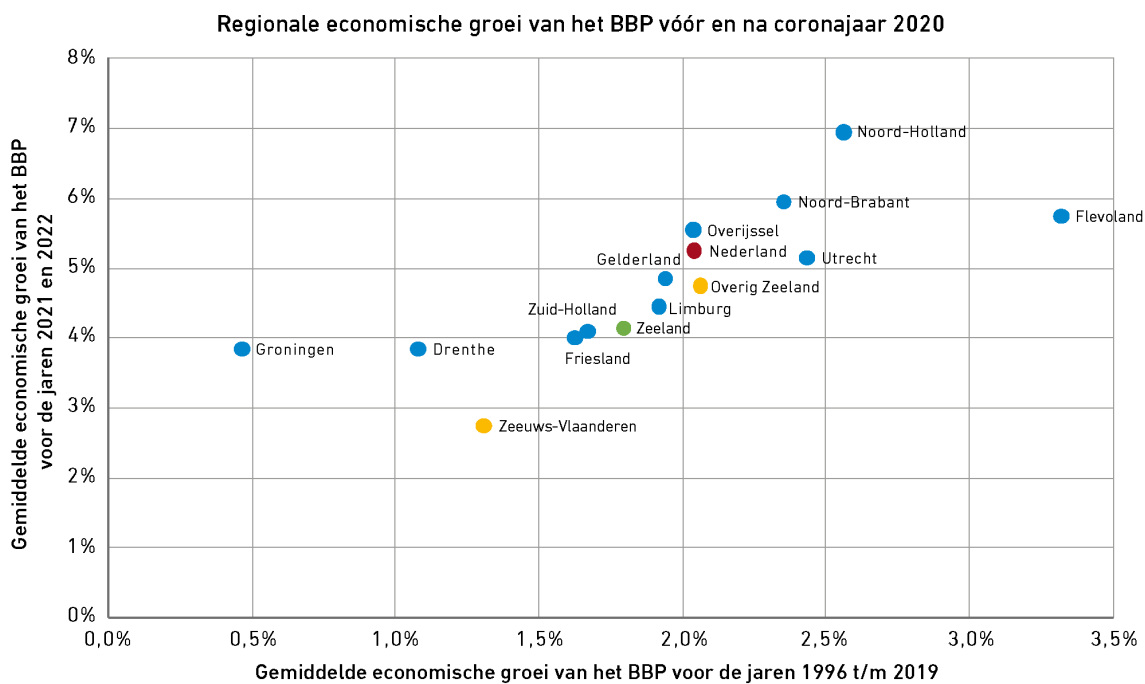

'Een verdere open innovatiecultuur gericht op samenwerking gaat de economische structuur en prestaties in Zeeland een kwalitatieve impuls geven'

John Heijnsdijk, directeur Grootzakelijk Rabobank Zuidwest Nederland

Onderzoek van RaboResearch toont aan dat de ongelijkheid in economische prestaties mede bepaald wordt door een tekort aan innovatiekracht, minder innovatieve clusters van samenwerkende bedrijven en een beperkt uitgebouwde kennis- en fysieke infrastructuur. Bovendien benadrukken de onderzoekers van RaboResearch dat de achterstand van provincies als Zeeland en Drenthe moeilijk weg te werken is omwille van de zogenaamde 'padafhankelijkheid'. Dit houdt in dat provincies met sterk uitgebouwde, stedelijke regio's hun voorsprong makkelijk kunnen behouden en zelfs uitbouwen, terwijl provincies waar de raderen van de regionaal-economische groei minder sterk zijn ontwikkeld er moeilijk in slagen om die kloof te overbruggen.

Regio's zoals Groot-Amsterdam en Brainport-Eindhoven incasseerden in coronajaar 2020 de zwaarste klappen, maar bleken ook over de grootste veerkracht te beschikken. Uit onderstaande afbeelding blijkt duidelijk dat deze regio's zowel vóór als na de coronacrisis de sterkste, economische groei vertonen.

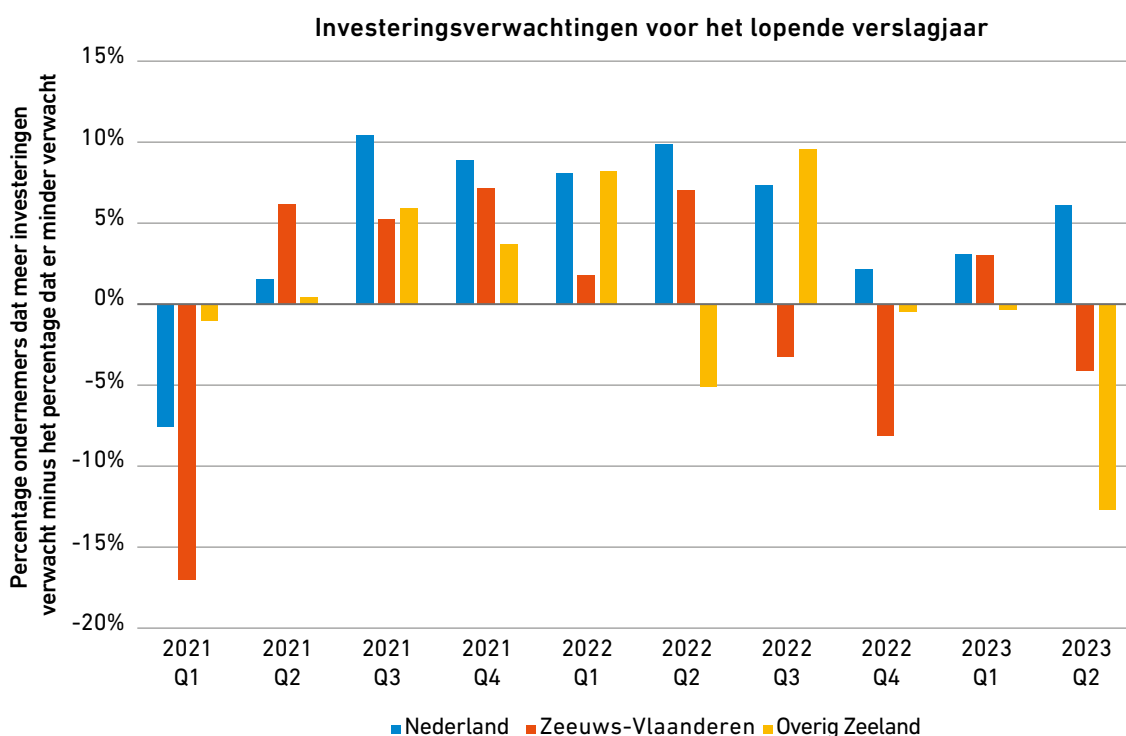
Bronnen:

- [European Innovation Scoreboard 2023 \(EU\)](#)
- [Stedelijke regio's als motoren van economische groei \(PBL\)](#)
- [Regionale economische groei van 1996 tot 2023 \(CBS\)](#)
- [Regionale ongelijkheid de afgelopen vier jaar groter geworden \(RaboResearch\)](#)

Investerings en financieringsbehoeften

Om de kloof met stedelijke regio's rond Amsterdam en Eindhoven niet verder te laten groeien zijn investeringen in nieuwe technologieën als robotisering en artificiële intelligentie onontbeerlijk. Zij kunnen immers bijdragen aan efficiënte productieprocessen en het beperkte aanbod aan arbeidskrachten opvangen. Daarnaast bieden die investeringen ook kansen om tegemoet te komen aan de duurzaamheidseisen die zowel overheid als banken steeds strikter willen toepassen.

Toch blijkt uit de meest recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek dat een meerderheid van de Zeeuwse ondernemers verwacht tijdens het lopende boekjaar minder dan voorheen te investeren. In het tweede kwartaal van 2023 was het vooruitzicht op desinvesteringen in geen enkele provincie zo uitgesproken als in Zeeland.

Kapitaal voor de broodnodige (duurzaamheids)investeringen aantrekken, wordt volgens Dirkjan Takke van NLInvesteert in 2024 een van de grootste uitdagingen voor Nederlandse mkb's.

Bronnen:

- [Alternatieve financiering voor je bedrijf](#) (KvK)
- [Investeringsradar](#) (CBS)
- [NLInvesteert over 2024: dit zijn de 5 trends voor het mkb](#) (De Ondernemer)
- [Verwachte investeringen verslagjaar](#) (CBS)

Vooruitblik

door Jo-Annes de Bat, Gedeputeerde Provincie Zeeland

Uit recent landelijk onderzoek blijkt dat vier op de tien bedrijven in het mkb te weinig verandervermogen heeft om de transitie te maken naar een duurzame economie. In Zeeland zetten we volop in op verduurzaming, energietransitie en een gezonde economie. Hoe kunnen we daar als gezamenlijke partijen ondernemers in ondersteunen?

Ondernemers kunnen elkaar inspireren en leren van goede voorbeelden. De overheid kan stimuleren en prikkelen. We willen hierbij inspelen op de behoeften van ondernemers. Daarom ga ik het komende jaar samen met gemeenten Zeeuwse ondernemersverenigingen bezoeken. Deze 'ondernemerstour' staat in het teken van de ondernemers en de nieuwe, regionale energiestrategie. Wat houdt dit in? Wat kunnen we als overheid betekenen? Welke rol hebben we met betrekking tot innovatiekracht en aanpassingsvermogen?

Zo gaan we vertellen over de mogelijkheden die we als provincie bieden in de vorm van verschillende hulplijnen om ondernemers advies te geven en te begeleiden in de verduurzaming van hun pand, bedrijf en/of proces. Er zijn onder andere vouchers, programma's en subsidieregelingen waar ondernemers gebruik van kunnen maken.

Ook zijn we volop bezig met het verbeteren van de vindbaarheid van partijen die ondernemers en maatschappelijke organisaties verder helpen met hun vragen over verduurzaming. Dit gaan we in eerste instantie doen via een digitaal loket onder de naam 'Toekomstbestendig Ondernemen'. In het voorjaar lanceren we deze campagne.

Op deze wijze helpen we elkaar met en werken we samen aan een toekomstbestendig, ondernemend Zeeland!

Het Zeeuws Economisch Bericht is een uitgave van de Provincie Zeeland, Impuls Zeeland, Economic Board Zeeland en het HZ Kenniscentrum Ondernemen & Innoveren.

Wilt u reageren op dit Zeeuws Economisch Bericht, stuur dan een bericht naar economie@zeeland.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van de economische ontwikkelingen binnen Zeeland en het Zeeuws Economisch Bericht blijven ontvangen? Laat dan uw contactgegevens achter: [Zeeuws Economisch Bericht \(formdesk.com\)](https://www.zeeland.nl/formdesk).